

Zdigitalizowano w ramach projektu „OCHRONA I KONSERWACJA CIESZYŃSKIEGO DZIEDZICTWA PIŚMIENNICZEGO”

2007-2010

Wsparcie udzielone przez
Islandię, Liechtenstein oraz Norwegię
poprzez dofinansowanie
ze środków Mechanizmu Finansowego
Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Zrealizowano
ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

3.

DD VIII 15/7.

+

2

Elementa Architecturae chilitanis

De Regulis huius muniendi.

Definitio I.

Architectura chilitanis est solis muniendi locorum ita ut pauciora virescunt editione existente adversus multos se defendere possint.

Corollarium.

1. Loca itaque muniendi oppugnantia construenda apta debent,
2. quando modus oppugnandi variis munitionibus proprie variis
debet. 3. si quidem nulla muniendi loca potest dici quodammodo
quod prestant, nisi prope modum oppugnandi variis officina
hinc munitionibus potest prestare idem. 4. omnes munimenta
plures maxime machinarum vi resistere debent. 5. munimen-
tum ita extrui debet ut exiguo hominum numero defendi
possit. 6. ut defensores hostilium tormentorum ac
mortuorum vi non sint expositi. 7. omnes munimenta plures
ita quodammodo ut se invicem defendere queant et officina
ita planities defendentibus pateat necesse est. 8. Nulli

celles sunt tolerandi, pone à hostis à tormentis defende-
 lium tutius e posat. 2 loca in vallibus sita nō
 apta ad muniendū et à munian? loca edita em
 muniri oportet.

§ II. Defio II.

Vallum ē moles terre circa locum aliquem aggrega-
 Scholion

1 quia itaq; ex terra aggregata constituitur vallum muni-
 menta quorū fassa circumdantur oportet cum hoste
 facilem aditum habet. 2 hinc talistien dicitur
 ut terra sit sufficienti mole egesta Vallo est enim
 difficile aliunde advenire. 3 cum defendentes
 vi appugnantium nō deus eē expost? L.C. / exterior
 p[ro]f valli de[est] eē altior interiore. 4 terra nō de[est] ag-
 ad perpendicularum ut muni de[est] declivis de[est] eē.

§. 3. Defio. 3.

Tab 1 fig 1. Lonica ē p[ro]f Valli exterior DEFF ad versus tormentis in
 hostilium furorem defensores in Vallo g[ra]ssantes
 protegens.

Corollarium.

3

1 Ca Loricæ crassities est d^{ist} ne globi eam penetrent ne
20ve 4 pedum. 2. Statum vni cum sit 6 pedum altitudi
loricæ ad summum 7 pedum. 3 ut defensores hostem bloq^{ue}
petere possint ante loricam & d^{ist} hyppodæum fiat, cui^{us}
altitudo be 1½ pedum latitudo c^{irca} trium, geminanda
si loricæ altitudo fuerit 7 pedum.

§. 4. Defio 4.

Statio Vallan^{is} seu ambulacrum valli est p^{ar}te valli in
tenor AB in qua tormenta collocant^{ur} et defensores munia
sua exequunt^{ur}.

Corollarium.

1 Latitudo ipsa 24 ad summum 30 pedum fari d^{ist}.

§. 5. Defio 5.

Chargo fossæ est area horizontalis 6. circiter pedum
lata FG inter pedem Valli atque fossam GH l^{ine}a in
tersecta, ad firmitatem valli subsidentis g^{ener}es atq^{ue}
terram tormentorum ictibus excussam excipiat ne
in fossam præcep^{er}it riuat.

§. 6. Defio 6.

Tabl^{is} propriæ navulum est p^{ar}te Valli primarii ABC d^{ist} ult^{ima}

reliquum exflans.

Tab. I fig. 2.

§. 7. Defio 7.

Facies est linea BC et CS.

§. 8. Defio 8.

Chorda est linea AC inter duo prægnacula integra
seu vallum inter duo prægnacula inter medium.

§. 9. Defio 9.

Ala est linea BA, BD est ex faciei extremo versus interiora
ducta.

§. 10. Defio 10

Latuf exterior est recta CF ex vertice unius prægnaculi
C ad alterius verticem ad iacentis DF ducta.

§. 11. Defio 11.

Latuf interior est recta GH si chorda utrinque producat
donec se in G. et H. occurrant.

§. 12. Defio 12

Colli dimidium est semidifferentia LLL inter chordam
et latuf interior GH

§. 13. Defio 13

Radius minor est semidiameter LLL quæ describitur circuli

4
cui polygonum inter se inscriptibile.

§ 14 Defio 14

Radius major est semidiameter AC qua desinit in Circuli
Polygonum exterius inscriptum.

§ 15 Defio 15.

Linea Capitalis est recta AC ex vertice anguli polygoni
interioris A ad verticem oppositi C ducta.

§ 16 Defio 16.

Linea defensionis major seu figens recta AC a vertice p
= pugnanti Cusque ad concutsum e alie oppositu C cum
chorda ea ducta.

§ 17 Defio 17.

Linea defensionis minor seu stringens est facies usque ad
chordam gh iuncta C

§ 18 Defio 18

ala secundaria est portio chordae CD inter lineas defen-
sionis maiorem CE minorem ic intercepta

§ 19 Defio 19

angulus Polygoni est angulus GHJ pro duo caten

interna & externa foat.

§. 20. Defio 20

Tab I
Fig 2 Angulus pugnaculi & angulus b*is* q*m* facies foant.

§. 21. Defio 21.

Angulus humeri & angulus a*b*c q*m* facies b*is* cum ala et
prehendit

§ 22. Defio 22

angulus iniunctus & angulus d*e*b inter catu*o* exterioru*o*
d*e*c et f*e*cum c*b* interceptus.

§. 23. Defio 23.

Angulus descendens interior & angulus c*a*d q*m* linea
defensionis stringens cum chorda foat.

§. 24. Defio. 24

Angulus descendens exterior & angulus c*o*f. q*ui* ex conu*o*l*u*t*u*
linearum stringentium ori*u*o.

§. 25. Defio 25.

Angulus centri & angulus c*e*f q*m* duo radii & angulus
pugnaculi interiorum.

Fig. I.

Tab. I.

5

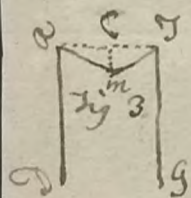
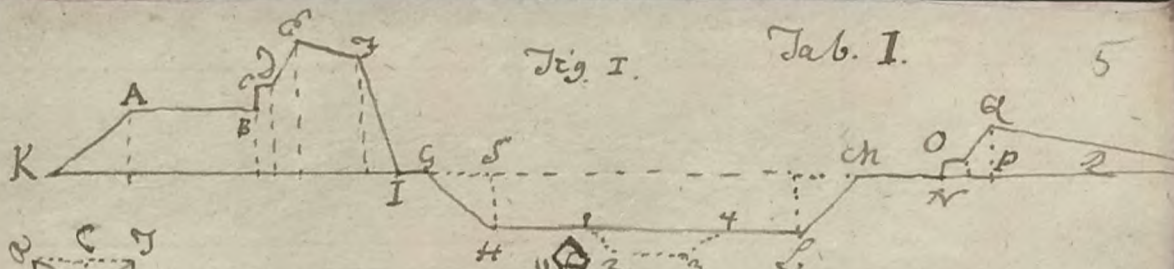
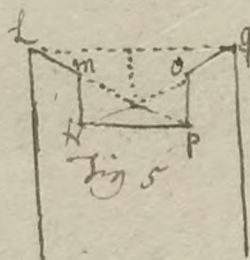
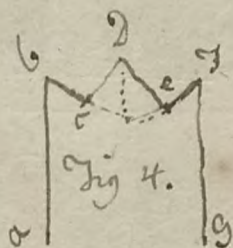
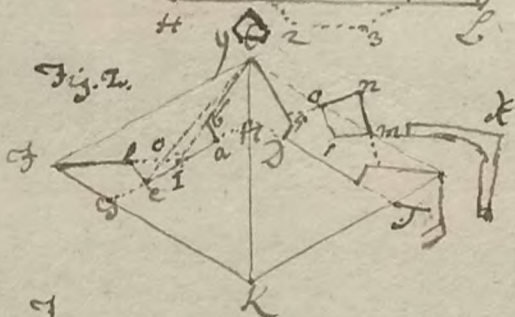

Fig. 2.

Sequuntur refidua Nomina

Cineasium.

§ 26

Tab I 1 Activitas interna a k. 2 Activitas exterior 3 1 3 avelis
fig. I 4 vitas fofne interior 34 4 exterior chl. 5 Via Coequefta chl.
6 horica eius 9 2.

§ 27. Defio 26.

Opus Extrema vocant a' ultra fofnam vallum primarii
ambientem occurrantur, tum ad hoftem Congruas
cendum, tum ad vallum primarium legendum.

§ 28 Defio 27.

Tab 1 fig 2. Bascula e' opus externum ab m r on ex duabus faciebus
gftant in angulo fofne ante Chordam preftantur.

§ 29 Defio 28

Linula e' opus externum ij faciebus et alijs gftant ad
angulum p'pugnaculi poni folent.

§ 30 Defio 29

Cropugnaculi externi vallum / Contregarden / e' opus externum
x. Lelij faciebus pnelongis p'pugnaculi parallelis gftant.

§ 31. Defio 30.

Fig 3 Toricula simplex. ē opus externum ingen^{da} C⁷ & Gea
26° foribus a⁶ et C⁷ angulum introsum flexum in
gstituentibus

§ 32. Defio 31

Fig 4 Toricula g^{ro}ssa ē opus externum duabus toriculis
abcd et DC & gstant.

Corollarium

1. Hec duo opus externa rejiciunt^{ur} ob angulum in
simplici ind^oferum et ing^{ro}ssa C⁷ et E. 2. altera
rad^o ē q^d dum hostis illi^{us} predomina³ magnu^m em^o
Curren^{to} ē ob amplu^m spaciū.

§ 33 Defio 32

Fig 5 Opus cornutum ē opus externum ex duobus dimidiis
p^{ro}gnatulis em^o et opp^o gstitutum atque chorda

§ 34 Defio 33.

Fig 2. Opus coronatum ē opus externum ex duobus cornu
Fig^{is} v^o in pluribus gstant.

Fig. I. Cupula o' Defio minor intra maiorem ut Fig. I. 1234 ind.
dum

De Diversis §. 36.
muniendi f'is regulantibus.

Defio 35.

Chunitio regularis e' si oia p'pugnacula fuerint orla
et = lia.

§. 37.

Enumeratio methodorum
variarum.

I. Methodus Belgica, 2 Paganiana 3 Blondelliana 4 Van-
baniana 5 recentior 6 Libani 7 Eriana, 8 Rogerii Galli.

§. 38. Defio 36

Technographia munimenti e' delineatio geometrica in
plano ambitum o'ium apertum una cum latitudinibus
Singularem p'tium arculo per tendam exhibens.

§. 39. Defio 37.

+

Orthographia & delineatio geometrica sectionis verticalis
 minimi singulatum pñim latitudinem ad alti-
 tudinem orulo spectandam exhibens.

§ 40 De lineis

Numerus lateri	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Caput interius	60	61	62	63	64	65	66
Latitudo ambulans	21.	22.	25½	27	28	30	—
Lonice	10	12	13	16	18	22	—
Loque	72	84	84	108	120	132	—
Via cooperata	12	13	16	17	19	21	—
acclivitas lonice et knion	60	65	70	72	76	79.	—

§ 41. Problema I.

Tab I Churimentum Belgium sine Tabularum Relefidio
 fig 2. delineare.

1. Dividas Caput interius 911 in quinq; pñes = leserit una semi-
 collum aH due Capitalis HC 2. Chorda Ca dividas in
 4 pñes erit una ab ab. 3. Ca anguly pñpugnatulorum

Orthographia munimenti & delineatio Geometrica sectio,
nisi verticalis

Tab II fig^a in valle latitudinis fovee ducantur arcus circuli:

*

4. Lineas DL et EX ducantur parallelae BL et EL & de
 terminabunt foveam & pponantur latitudines ex
 Tabella §.40.

§.42. Problema II.

Tab II Passivulam delineare:

fig*

1. Ex centro munimenti p^o medium Chordae ducantur
 foveam rectam $RT = \frac{3}{4}$ aut $\frac{2}{3}$ facies 2. Regula appli-
 cata ad T et angulo humeni p^o pugnaculorum vicinorum
 L et X . ducantur rectae TA et Tb : & erunt facies passivulae
 3. Tandem intervallis singularum valli p^o terminum ducantur
 rectae TA et Tb parallelae intra passivulam et inter
 vallo fovee alia extra eandem.

ksiaznica@kc-cieszyn.pl